

УДК 336.71:336.76

DOI: 10.25140/2411-5215-2019-3(19)-294-304

*Руслан Лавров, Андрій Кравченко***РЕЙТИНГУВАННЯ БАНКІВ ЯК ІНДИКАТОР ЇХНЬОЇ УСПІШНОСТІ
НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ***Руслан Лавров, Андрій Кравченко***РЕЙТИНГОВАНИЕ БАНКОВ КАК ИНДИКАТОР ИХ УСПЕШНОСТИ
НА ФИНАНСОВОМ РЫНКЕ***Ruslan Lavrov, Andrii Kravchenko***BANK RATING AS INDICATOR OF SUCCESS IN FINANCIAL MARKET**

У статті окреслено основні аспекти рейтингування банківських установ як важливого індикатора для клієнта при виборі найбільш ефективного й конкурентоспроможного банку-партнера в умовах низького рівня довіри населення України до банківської системи. Проаналізовано динаміку довгострокового кредитного рейтингу України за міжнародною рейтинговою шкалою, а також рейтинги 20 найбільших банків за обсягом активів на українському фінансовому ринку, які присвоєні міжнародними та вітчизняними рейтинговими агенціями. Визначено рейтингові оцінки фінансового стану 10 кращих банківських установ України на базі методики В. Кромонова і здійснено порівняння отриманих результатів.

Ключові слова: рейтинг; рейтингування; рейтингова оцінка; банківська установа; рейтингове агентство; методика В. Кромонова.

Табл.: 6. Бібл.: 19.

В статье очерчены основные аспекты рейтингования банковских учреждений как важного индикатора для клиента при выборе наиболее эффективного и конкурентоспособного банка-партнера в условиях низкого уровня доверия населения Украины к банковской системе. Проанализированы динамика долгосрочного кредитного рейтинга Украины по международной рейтинговой шкале, а также рейтинги 20 крупнейших банков по объему активов на украинском финансовом рынке, присвоенные международными и отечественными рейтинговыми агентствами. Определены рейтинговые оценки финансового состояния топ-10 банковских учреждений Украины на базе методики В. Кромонова и осуществлено сравнение полученных результатов.

Ключевые слова: рейтинг; рейтингование; рейтинговая оценка; банковское учреждение; рейтинговое агентство; методика В. Кромонова.

Табл.: 6. Библ.: 19.

Present article outlines the main aspects of bank rating as important indicator for client in selecting the most efficient and competitive partner bank at low level of public confidence in banking system of Ukraine. Dynamics of long-term credit rating of Ukraine was analyzed by international rating scale along with ratings of 20 largest banks (by total assets) in Ukrainian financial market, which were assigned by national and international rating agencies. Ratings for financial status of top 10 Ukrainian bank institutions were determined on the basis of V. Kromonov's method with comparison of obtained results.

Keywords: rating; rating assessment; rating evaluation; bank institution; rating agency; V. Kromonov's method.

Table: 6. References: 19.

JEL Classification: G21; G24

Постановка проблеми. Нині українські банки функціонують в умовах нестабільної економіко-політичної ситуації та подолання негативних наслідків глобальної фінансової кризи, що супроводжується наявністю різноманітних втрат, ризиків або загроз як для самих банківських установ, так і для потенційних користувачів їхніх послуг. У таких обставинах топменеджерам банку потрібно значно більше уваги приділяти своєчасному та комплексному оцінюванню показників успішності його діяльності, що найдоцільніше здійснювати на основі рейтингів, які дають змогу не лише зробити реальні висновки, а й розробити довгострокові прогнози надійності. Водночас орієнтиром у процесі вибору найбільш стабільного та надійного для клієнтів і контрагентів банку-партнера дедалі частіше слугують результати рейтингування банків національними й міжнародними рейтинговими агентствами. Тобто рейтинг є своєрідним індикатором стану банківської установи, може застосовуватися як універсальний інструмент створення і підтримки позитивного іміджу та ділової репутації банку, а також вважається необхідною передумовою транспарентності фінансового ринку й підвищення інвестиційної привабливості економіки будь-якої країни. Тому, безперечно, рейтингова оцінка банків і надалі залишається актуальною проблемою, особливо на сучасному етапі розвитку банківської системи України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання рейтингової оцінки банківських установ вивчалися в працях як вітчизняних, так і закордонних учених-економістів: В. Вітлінського, Т. Гордіца, І. Гумена, А. Кармінського, А. Мазаракі, І. Польової та багатьох інших. Власні методики рейтингування банків запропоновано такими науковцями, як В. Кромонов, Н. Цибульська, О. Ширинська та ін.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Незважаючи на велику кількість наукових праць, присвячених рейтингуванню банківських установ, лише незначна їх частина спрямована на вивчення рейтингових оцінок українських банків, висвітлення практичного їхнього значення та окреслення на основі рейтингу сучасних проблем і тенденцій розвитку банківського сектору України.

Мета статті. Головною метою роботи є визначення ролі рейтингового оцінювання діяльності банківських установ, аналіз поточних рейтингових оцінок найбільших за обсягом активів комерційних банків України, присвоєних рейтинговими агенціями, а також розрахунок згідно з методикою В. Кромонова власного рейтингу для вітчизняних банків-лідерів за сумарними активами.

Виклад основного матеріалу. Аналізуючи щорічні соціологічні дослідження щодо оцінки громадянами України діяльності влади та соціальних інститутів, можемо констатувати факт, що рівень недовіри населення країни до комерційних банків нині доволі високий. У дослідженні від Українського центру економічних і політичних досліджень імені О. Разумкова, яке було проведено з 06 по 19 вересня 2019 р. та опитано 2018 респондентів у віці від 18 років, йдеться про те, що довіра українців до банківських установ становить 65 % [16].

Такий високий ступінь недовіри населення України до банків зумовлений низкою об'єктивних причин:

1. Масове закриття комерційних банків. Так, упродовж 2014-2019 рр. кількість працюючих в Україні банківських установ скоротилася на 57 % (зі 180 до 76). Така ситуація призвела до втрати населенням своїх вкладів, труднощів їх повернення і проблем із погашенням кредитних зобов'язань. Серед найбільших банків, які було ліквідовано в цей період, можна згадати такі великі банки: Надра-Банк, Фінанси та кредит, Дельта Банк, Хрещатик, Родовід Банк [6].

2. Низький рівень фінансової грамотності населення. Відповідно до дослідження, проведеного американським агентством міжнародного розвитку USAID, Україна посідає останнє місце за фінансовою грамотністю громадян серед країн, які входять до Організації економічного співробітництва та розвитку. Це свідчить про низьку обізнаність українців про фінансові послуги і переваги їх використання [2].

3. «Тіньовий» сектор національної економіки та відсутність стимулів із боку держави для впровадження безготівкових розрахунків. Згідно з даними звіту Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства «Загальні тенденції тіньової економіки в Україні», у 2018 р. коштів «у тіні» було на рівні 30 % від офіційного ВВП, що на фоні відсутності будь-яких активних дій з боку влади щодо переходу на безготівкові розрахунки зумовлює подальшу популяризацію традиційних готівкових розрахунків, які проходять поза банками та не стимулюють повною мірою громадян до застосування банківських послуг [16].

4. Негативний історичний досвід. Цей пункт тісно пов'язаний з першим, але про нього слід згадати додатково, оскільки він здатен пояснити причини недовіри старшого покоління до банків, адже велика кількість людей після розпаду СРСР у 1990-х роках не повернула свої вклади з Ощадбанку і пам'ятає гіперінфляцію того часу.

5. Макроекономічна нестабільність в Україні. Військові дії на Сході України, інфляційні процеси, коливання курсу гривні та низький рівень життя вселяють населенню недовіру до банківських установ і мотивують українців не ризикувати, а й надалі використовувати готівку та зберігати кошти «під матрацом».

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

У свою чергу, протягом останніх років рівень довіри населення України до банків поступово зростає (10,3 % – у 2017 р., 10,6 % – у 2018 р. і 19,3 % – у 2019 р.), але, незважаючи на це, він однаково є досить низьким порівняно з іншими країнами. Наприклад, дослідження Ernst & Young показало, що рівень довіри до банківських установ у Нігерії становить 71 %, США – 57 %, Німеччині – 56 %, Мексиці – 55 %, Австралії – 51 %, Британії та Франції – 48 і 39 % відповідно [1].

Тому в умовах такого низького рівня довіри до вітчизняної банківської системи саме рейтингова оцінка стає одним із ключових критеріїв вибору банку, оскільки вона характеризує надійність та стабільність банківських установ.

За визначенням НБУ, рейтинг – це позиція банку на ринку залежно від певних параметрів і показників його діяльності, фінансового стану, виконання економічних нормативів, вимог законодавства тощо [6]. Ключовими цілями рейтингування банків є визначення надійності та стабільності банківської установи й прогнозування її стану в довгостроковій перспективі на основі аналізу рівня спроможності банку своєчасно та повністю розраховуватися за своїми фінансовими зобов'язаннями.

В Україні рейтингову оцінку здійснюють спеціальні рейтингові агентства, список яких затверджено Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку. До їх складу входять міжнародні (Moody's Investors Service, Standard & Poor's, Fitch Ratings), а також вітчизняні (ІВІ-Рейтинг, Рюрік, Кредит-Рейтинг, Стандарт-Рейтинг, Експерт-Рейтинг) рейтингові агенції. Кожне з цих рейтингових агентств має власну методику рейтингування, що базується на розрахунку низки фінансово-економічних показників діяльності банківських установ. Незважаючи на відмінність у підходах, розрахована оцінка переводиться в кінцевий рейтинг відповідно до Національної рейтингової шкали, яка містить довго- і короткостроковий кредитний рейтинг.

Довгостроковий рейтинг (понад один рік) оцінює здатність об'єкта рейтингування вчасно виконувати власні боргові зобов'язання. Оцінки за таким рейтингом варіюються за Національною шкалою від uaAAA (найвища оцінка) до uaD (найнижча оцінка). При цьому рейтинг від uaAAA до uaBBB є оцінкою інвестиційного рівня, а рейтинг від uaBB до uaD – спекулятивного рівня (табл. 1). Короткостроковий рейтинг (до одного року) дозволяє оцінити ймовірність своєчасного погашення об'єктом рейтингування наявних боргових зобов'язань, які вважаються короткостроковими на фінансовому ринку. Короткострокові рейтинги змінюються від uaK1 (зобов'язання найвищої якості) до uaKD (зобов'язання найнижчої якості) [17].

Таблиця 1

Характеристика і значення довгострокових рейтингових оцінок

Ознаки	Інтерпретація рейтингових оцінок за Національною рейтинговою шкалою	
	uaAAA – uaBBB	uaBB – uaD
1	2	3
Тип рейтингу	інвестиційний	спекулятивний
Трактування значення	фінансові інструменти емітента можуть виступати об'єктом фінансових інвестицій і забезпечувати прибуток з його своєчасною виплатою та в повному обсязі	існує ймовірність несплати емітентом своїх зобов'язань або їх своєчасність залежить від позитивної економічної кон'юнктури
Характерні риси фінансового стану банківської установи	<ul style="list-style-type: none"> - високий рівень ліквідності активів та фінансової стабільності; - виконання економічних нормативів, затверджених НБУ; - висока частка робочих активів у загальній їх сумі; - прибутковість діяльності банку 	<ul style="list-style-type: none"> - низький рівень рентабельності або збиток від банківської діяльності; - висока чутливість до зовнішніх змін (економічної кон'юнктури, соціально-політичних факторів тощо);

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

Закінчення табл. 1

1	2	3
		<ul style="list-style-type: none"> - незбалансованість активів (значна частка нематеріальних активів, низькі обсяги високоліквідних чи робочих активів тощо); - високий рівень сукупних зобов'язань щодо власного капіталу; - незбалансованість депозитної бази (перевищення депозитів «до запитання» над строковими депозитами)
Наслідки отриманої рейтингової оцінки для банківської установи	<ul style="list-style-type: none"> - нарощення клієнтської бази; - запровадження нових банківських операцій та методів обслуговування клієнтів банку; - активізація зовнішньоекономічної діяльності (встановлення прямих кореспондентських відносин з іноземними банками, активна діяльність на міжнародних валютних і фондових ринках); - забезпечення стабільності роботи; - високий попит на боргові інструменти банку з боку інвесторів 	<ul style="list-style-type: none"> - низький рівень довіри клієнтів; - труднощі з погашенням уже існуючих або запозиченням нових позик; - низькі темпи примноження власного капіталу

Джерело: розроблено авторами.

У контексті розгляду цього питання вважаємо за необхідне дослідити кредитні рейтинги України, що були присвоєні міжнародними рейтинговими агентствами, оскільки саме кредитний рейтинг характеризує інвестиційну привабливість країни (табл. 2). Водночас приплив іноземних інвестицій для банків важливий тим, що вони знижують негативні тенденції в економіці, дозволяють наростити валютні резерви та обсяги операцій на валютному ринку на основі збільшення курсу національної валюти. На цьому фоні НБУ має більшу кількість ресурсів для рефінансування проблемних банків і проведення «оздоровлення» банківської системи.

Таблиця 2

Довгостроковий кредитний рейтинг України на основі оцінок міжнародних рейтингових агентств

Рік	Fitch	Moody's	S & P	Трактування рейтингу
2013	B; B-	Caа1	B-	Боргові зобов'язання України вважаються зобов'язаннями з низькою якістю і за негативних економічних умов можуть виникнути труднощі щодо їх погашення
2014	CCC	Caа2; Caа3	CCC+	Проблеми з погашенням боргових зобов'язань, а своєчасність розрахунку залежить від сприятливих економічних умов. Стан близький до дефолту, що пов'язано з нестабільною політичною ситуацією, зміною влади та бойовими діями на Сході України
2015	CCC	Ca; Caа3	B-	
2016	CCC; B-	Caа3	B-	Наявність значних кредитних ризиків. Фінансові зобов'язання виконуються, але здатність продовжувати виплати залежить від стійкої та сприятливої ділової або економічної кон'юнктури
2017	B-	Caа2	B-	
2018	B-	Caа1	B-	
2019	B	Caа1	B	

Джерело: складено авторами на основі [10; 19].

Як бачимо з табл. 2, агентства Fitch Ratings і Standard & Poor's у 2019 р. присвоїли Україні кредитний рейтинг «B» на відміну від «B-» у минулих роках, що свідчить про те, що економічний стан нашої країни вони оцінюють як задовільний та стабільний. На

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

нашу думку, таку тенденцію, насамперед, слід пов'язувати з політичними причинами: успішне проведення президентських і парламентських виборів, оперативне формування уряду, продовження співробітництва з МВФ, наміри щодо відкриття ринку землі та нові кроки до мирного врегулювання військових дій на Сході України.

Водночас, незважаючи на підвищення довгострокового кредитного рейтингу, він залишається низьким і спекулятивним, а Україна перебуває на рівні таких країн, як Білорусь, Боснія та Герцеговина, Камерун, Ефіопія, Гана, Ямайка, Монголія, Папуа – Нова Гвінея, Руанда, Шрі-Ланка, Уганда, які мають аналогічний кредитний рейтинг [5].

Переходячи безпосередньо до банківських установ, варто зазначити, що рейтингова оцінка банку характеризує його надійність і стабільність на фінансовому ринку. Спектр застосування результатів рейтингування банків досить широкий та використовується великою кількістю суб'єктів фінансового ринку [12]:

- інвесторами (як компаніями, так і фізичними особами) під час аналізу ризикованості здійснення інвестицій в цінні папери банку або прийнятті рішення щодо зберігання тимчасово вільних коштів на вкладних (депозитних) рахунках;
- страховими компаніями, недержавними пенсійними фондами, а також компаніями з управління активами при розміщенні резервів своїх фондів;
- іншими банками при ухваленні управлінських рішень про доцільність відносин із банком-контрагентом: надання кредитів, відкриття депозитів, купівля цінних паперів;
- лізинговими компаніями при аналізі потенційних лізингоодержувачів;
- підприємствами при обґрунтуванні доцільності співпраці з банками: отримання банківського кредиту, укладання депозитної угоди, проведення розрахунково-касового обслуговування та зовнішньоекономічної діяльності.

Враховуючи регіональну обмеженість і вузьку спеціалізацію операцій деяких банків (в Україні станом на жовтень 2019 р. функціонує 76 банківських установ), наведемо актуальні рейтингові оцінки сертифікованих рейтингових агенцій для 20 найбільших банків України за обсягом активів. Результати представимо у вигляді табл. 3.

Аналізуючи дані, які наведено в табл. 3, можемо констатувати факт, що немає рейтингового агентства, яке б здійснило оцінку всіх наведених банків. При цьому рейтингові оцінки від міжнародних рейтингових агенцій у відкритому доступі є лише для найбільших і стабільних банківських установ, але при порівнянні таких банків їх рейтинги не дають жодних результатів.

Крім того, послуги рейтингування вітчизняних банківських установ міжнародними рейтинговими агентствами не користуються широкою популярністю. Це пов'язано з тим, що фінансова система України є дуже слабкою, а тому розраховані рейтингові оцінки для багатьох популярних банків були би досить низькими, що негативно відобразилося б на їх іміджі та діловій репутації [18].

На основі вищезазначеного, вважаємо за необхідне розрахувати власні рейтингові оцінки для 10 найбільших за обсягами активів банків України: ПриватБанк, Ощадбанк, Райффайзен Банк Аваль, Укрексімбанк, ПУМБ, Укргазбанк, Альфа-Банк, Ukrsibbank, ОТП Банк і Сбербанк. Ці банки нині є найпопулярнішими в Україні й лівова частка населення надає перевагу співпраці саме з ними. Зокрема визначення рейтингових оцінок банків будемо проводити за методикою В. Кромонава, яка є простою в експлуатації та дозволяє об'єктивно порівняти обрані банківські установи.

Таблиця 3

Рейтингові оцінки 20 кращих банківських установ України за обсягом активів станом на жовтень 2019 р.

Банки	Fitch	Moody's	S & P	Кредит-Рейтинг	Експерт-Рейтинг	ІВІ-Рейтинг	Стандарт-Рейтинг	Рюрік
1. ПриватБанк	AA (ukr)	Сaa1	uaAA	–	–	–	uaAA	–
2. ОщадБанк	AA (ukr)	Сaa1	–	–	–	–	–	–
3. Укрексімбанк	AA (ukr)	Сaa1	–	–	–	–	–	–
4. Укргазбанк	B	відкликано	–	відкликано	uaAA+	uaAA	–	uaAA+
5. Райффайзен Банк Аваль	–	Baa3	–	–	–	–	uaAAA	–
6. Альфа-Банк	AA (ukr)	відкликано	відкликано	–	uaAAA	–	–	–
7. ПУМБ	–	відкликано	–	uaAAA	–	–	–	–
8. СберБанк	–	–	–	–	–	uaAA+	–	–
9. Укрсиббанк	–	відкликано	–	–	uaAAA	–	–	–
10. ОТП Банк	–	відкликано	–	uaAAA	–	–	–	–
11. Промінвестбанк	–	B2	–	–	uaAA+	–	–	–
12. Креді Агріколь Банк	AAA	відкликано	–	–	призупинено	–	–	–
13. Укрсоцбанк	AA (ukr)	відкликано	відкликано	–	відкликано	–	–	–
14. Банк Південний	–	Сaa1	–	–	–	–	–	–
15. Сітібанк Україна	–	–	–	uaAA	uaAAA	–	–	–
16. Прокредит Банк	AAA (ukr)	–	–	–	–	–	–	–
17. Таскомбанк	–	–	–	uaAAA	–	–	–	–
18. Кредобанк	–	–	відкликано	призупинено	uaAAA	–	uaAAA	–
19. Кредит Дніпро	–	відкликано	–	–	–	uaA-	–	–
20. ІНГ Банк	–	–	–	uaAAA	–	–	–	–

Джерело: складено авторами на основі [7-14].

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

Процес розрахунку рейтингової оцінки банку за методикою В. Кромонава включає два етапи. На першому етапі на базі даних його балансу розраховуються коефіцієнти (табл. 4), а на другому етапі за допомогою цих коефіцієнтів визначається інтегральний показник фінансового стану банківської установи [3].

Таблиця 4

Параметричні коефіцієнти моделі В. Кромонава

Коефіцієнти	Формула розрахунку	Трактування окремих складових	Сутність коефіцієнтів
Генеральний коефіцієнт надійності (k_1)	BK/PA	BK – власний капітал; PA – робочі активи (обсяг дебіторської заборгованості, кредити, вкладення в цінні папери, лізингові й факторингові операції, кошти на кореспондентських рахунках)	Визначає ступінь ризикованості вкладень банку в робочі активи, які захищені його власним капіталом
Коефіцієнт миттєвої ліквідності (k_2)	$ЛА/ЗЗ$	$ЛА$ – ліквідні активи (гривневі та валютні кошти на рахунках, резерви в НБУ, вкладення в державні цінні папери, операції з валютою на біржі); $ЗЗ$ – зобов'язання «до запитання» (кошти на поточних рахунках клієнтів, зобов'язання перед емітентами, внески клієнтів терміном до 1 місяця)	Показує чи використовує банк кошти клієнтів як власні кредитні ресурси
Крос-коефіцієнт (k_3)	$З/PA$	$З$ – сумарні зобов'язання банку	Визначає ступінь ризику банку при використанні залучених коштів
Генеральний коефіцієнт ліквідності (k_4)	$(ЛА+ЗК)/З$	$ЗК$ – захищений капітал (основні засоби, крім нематеріальних активів, дорогоцінні метали, активні залишки групи рахунків капітальних вкладень)	Показує здатність банку за умов неповернення наданих кредитів задовольняти потреби кредиторів у короткій строк
Коефіцієнт захищеності капіталу (k_5)	$ЗК/BK$	–	Визначає наскільки банк враховує інфляційні процеси, а також частину активів, що вкладені в нерухомість та обладнання
Коефіцієнт фондової капіталізації прибутку (k_6)	BK/CF	CF – статутний фонд	Характеризує здатність банку нарощувати власний капітал тільки за рахунок прибутку

Джерело: складено авторами на основі [3; 15].

Інтегральний показник фінансового стану банку розраховується за формулою:

$$N = 45 k_1 + 20 k_2 + 10 k_3/3 + 15 k_4 + 5 k_5 + 5 k_6/3, \quad (1)$$

де N – інтегральний показник фінансового стану;

k_1 – генеральний коефіцієнт надійності;

k_2 – коефіцієнт миттєвої ліквідності;

k_3 – крос-коефіцієнт;

k_4 – генеральний коефіцієнт ліквідності;

k_5 – коефіцієнт захищеності капіталу;

k_6 – коефіцієнт фондової капіталізації прибутку.

За методикою В. Кромонава, ідеальним чи оптимально надійним вважається такий банк, який має значення інтегрального показника $N = 100\%$, тобто його розраховані коефіцієнти дорівнюють: $k_1 = 1$; $k_2 = 1$; $k_3 = 3$; $k_4 = 1$; $k_5 = 1$; $k_6 = 3$.

Оціночна шкала підсумкової рейтингової оцінки надійності така [15]:

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

- 90-100 – рейтинг 1 – сильний;
- 70-89 – рейтинг 2 – задовільний;
- 50-69 – рейтинг 3 – посередній;
- 30-49 – рейтинг 4 – граничний;
- менше 30 – рейтинг 5 – незадовільний.

На основі балансової звітності обраних для аналізу 10 банків сформуємо табл. 5, куди внесемо показники діяльності для кожного банку, які необхідні для розрахунку параметричних коефіцієнтів моделі В. Кромонава. Фінансову звітність будемо брати за II квартал 2019 р., оскільки на цей момент вона є найбільш актуальною і дає можливість об'єктивно порівняти ці банківські установи.

Таблиця 5

Фінансові показники діяльності банків для розрахунку коефіцієнтів моделі В. Кромонава за II кв. 2019 р., млн грн

Банк	Показник						
	власний капітал (BK)	робочі активи (PA)	ліквідні активи (LA)	зобов'язання «до запитання» (ЗЗ)	зобов'язання банку (З)	захищений капітал (ЗК)	статутний фонд (CF)
1. ПриватБанк	38004	225530	34607	113913	240888	4216	206060
2. Ощадбанк	18171	187216	38904	75411	198533	9274	49725
3. Укрексімбанк	8096	127216	20299	32582	143577	1631	38370
4. Укргазбанк	6032	67087	14848	32400	77773	1496	13837
5. Райффайзен Банк Аваль	10596	54784	22353	42583	65511	2896	6155
6. Альфа-Банк	5954	46717	19956	23973	56922	3078	12180
7. ПУМБ	7621	39564	9319	20254	42653	1498	3294
8. СберБанк	7716	20891	6294	2998	20512	1009	24065
9. Ukrsibbank	5692	44456	20183	37289	46346	1195	5069
10. ОТП Банк	6532	32552	7330	24507	30273	489	6186

Джерело: складено авторами на основі [4].

На базі вихідних даних, наведених у табл. 5, розрахуємо параметричні коефіцієнти за формулами з табл. 4, а також інтегральний показник фінансового стану за моделлю В. Кромонава для кожного банку. Результати розрахунку оформимо у вигляді табл. 6.

Таблиця 6

Параметричні коефіцієнти та інтегральний показник фінансового стану за методикою В. Кромонава для 10 краєвих банків України за обсягом активів

Банк	k_1	k_2	k_3	k_4	k_5	k_6	N
1. СберБанк	0,37	2,10	0,98	0,36	0,13	0,32	68,50
2. Альфа-Банк	0,13	0,83	1,22	0,40	0,52	0,49	35,93
3. Райффайзен Банк Аваль	0,19	0,52	1,20	0,39	0,27	1,72	33,02
4. ПУМБ	0,19	0,46	1,08	0,25	0,20	2,31	29,95
5. Ukrsibbank	0,13	0,54	1,04	0,46	0,21	1,12	29,93
6. Ощадбанк	0,10	0,52	1,06	0,24	0,51	0,37	25,20
7. ОТП Банк	0,20	0,30	0,93	0,26	0,07	1,06	24,12
8. Укрексімбанк	0,06	0,62	1,13	0,15	0,20	0,21	22,47
9. Укргазбанк	0,09	0,46	1,16	0,21	0,25	0,44	22,25
10. ПриватБанк	0,17	0,30	1,07	0,16	0,11	0,18	20,47

Як видно з розрахунків, 7 із 10 банків мають незадовільний фінансовий стан. До таких банківських установ відносяться: ПриватБанк, Ощадбанк, Укрексімбанк, ПУМБ, Укргазбанк, ОТП Банк і Ukrsibbank. Особливо цікавим є факт, що саме найбільший банк України (ПриватБанк) має найгірший фінансовий стан серед усіх 10 досліджених банків країни за розміром активів, адже в нього занадто висока питома вага зобов'язань

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

«до запитання». У свою чергу, ПУМБ та UkrSibbank перебувають на межі переходу до групи банків із граничним фінансовим станом (їх інтегральні показники становлять 29,95 і 29,93 % відповідно). Це пов'язано з тим, що ці банки активно нарощують обсяги свого кредитного портфеля за рахунок широкого охоплення ринку споживного кредитування та збільшення депозитної бази.

До банків із граничним фінансовим станом належать Альфа-Банк та Райффайзен Банк Аваль (їх інтегральні показники дорівнюють 35,93 і 33,02 % відповідно). Така ситуація є цілком закономірною, оскільки ці банківські установи вважаються одними з лідерів у певних сегментах ринку. Наприклад, Альфа-Банк є найбільшим приватним банком країни за обсягами кредитування населення, тоді як Райффайзен Банк Аваль – лідером у сегменті розрахунково-касового обслуговування.

Єдиним банком із посереднім фінансовим станом виявився Сбербанк, інтегральний коефіцієнт якого становить 68,50 %. Ця ситуація є доволі дивною і передусім пов'язана з тим, що Сбербанк має досить збалансовану структуру активів. У табл. 5 і 6 можна спостерігати, що його робочі активи покриваються більше ніж на третину, власним капіталом, утримує високу частку високоліквідних активів на своєму балансі та незначну частку зобов'язань «до запитання», що дає йому змогу активно нарощувати обсяги свого кредитного й інвестиційного портфеля.

Висновки та пропозиції. На основі вищевикладеного дослідження слід зазначити, що банківська система України продовжує розвиватися в дуже складних соціально-економічних умовах, на фоні яких прослідковується висока недовіра населення до банків і відсутність необхідних іноземних інвестицій, що не дозволяє банківським установам у достатньому обсязі збільшувати та інвестувати свій капітал.

За таких умов у частини найбільших українських банків були відкликані їх довгострокові рейтинги від міжнародних рейтингових агенцій у кризовий для країни період 2014-2016 рр. Водночас інші банки взагалі не користуються послугами рейтингових агентств, адже, ймовірно, низькі значення присвоєних рейтингів негативно позначилися б на популярності цих банківських установ.

Проведена згідно з методикою В. Кромонава оцінка 10 кращих банків України за активами показала, що лівова частка з них має незадовільний фінансовий стан, що пов'язано з такими проблемами в їхній діяльності: незбалансованість депозитної бази, великі обсяги непокритих збитків у складі власного капіталу банківських установ, значне перевищення суми зобов'язань над власним капіталом та порівняно низький рівень ліквідності активів.

Перспективним виглядає підвищення кредитного рейтингу України в поточному 2019 р. до рівня «В», хоча, аналізуючи дані більш детально, варто констатувати, що воно було забезпечено більшою мірою політичними, ніж економічними факторами, тому подальше зростання рейтингу залишається під питанням. Однак стабільність прогнозу щодо боргових зобов'язань дозволить наростити іноземні інвестиції в різні сектори національної економіки.

Отже, збільшення суверенного кредитного рейтингу України створює передумови для покращення вітчизняними банками як власних фінансових показників, так і рейтингових оцінок, насамперед, завдяки підвищенню обсягів валютних резервів та прибутку від операцій на валютному ринку. Крім того, доречно акцентувати, що темпи кризових явищ протягом останніх двох років значно зменшилися, здійснено «оздоровлення» банківської системи за рахунок скорочення кількості проблемних банків, що дозволило НБУ провести рефінансування «життєздатних» банківських установ, які зможуть стабільно функціонувати та своєчасно розраховуватися за всіма зобов'язаннями, замість того, щоб «вливати» великі ресурсів у неплатоспроможні банки.

Список використаних джерел

1. Банки переживают отток доверия. URL: <http://iz.ru>.
2. В рейтинге финансовой грамотности населения Украина – на последнем месте. URL: <http://platon.ua>.
3. Гумен І. Складові банківських рейтингів: науково-практичний аспект. *Вісник НБУ*. 2000. № 1. С. 57-60.
4. Інформаційна база даних емітентів. URL: <http://smida.gov.ua>.
5. Кредитный рейтинг стран мира. URL: <http://mamytova.com>.
6. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua>.
7. Офіційний сайт рейтингового агентства «Fitch Ratings». URL: <http://www.fitchratings.com>.
8. Офіційний сайт рейтингового агентства «ІВІ-Рейтинг». URL: <http://ibi.com.ua>.
9. Офіційний сайт рейтингового агентства «Moody's Investors Service». URL: <http://www.moody.com>.
10. Офіційний сайт рейтингового агентства «Standard & Poor's». URL: <http://www.standardandpoors.com>.
11. Офіційний сайт рейтингового агентства «Експерт-Рейтинг». URL: <http://www.expert-rating.com>.
12. Офіційний сайт рейтингового агентства «Кредит-Рейтинг». URL: <http://www.credit-rating.ua>.
13. Офіційний сайт рейтингового агентства «Рюрік». URL: <http://rurik.com.ua>.
14. Офіційний сайт рейтингового агентства «Стандарт-Рейтинг». URL: <http://standard-rating.biz>.
15. Польова І. М. Новітні підходи до оцінки надійності українських банків. *Ефективна економіка*. 2015. № 12. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua>.
16. Прес-релізи Українського центру економічних та політичних досліджень ім. О. Разумкова. URL: <http://razumkov.org.ua>.
17. Про затвердження Національної рейтингової шкали: Постанова Кабінету Міністрів України від 26.04.2007 р. № 665. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
18. Lavrov R., Beschastnyi V., Nikolenko L., Yousuf A., Kozlovskiy S., Sadchykova I. Special aspects of the banking institutions rating: A case for Ukraine. *Banks and Bank Systems*. 2019. Vol. 14, № 3. P. 48-63.
19. Rating: Ukraine Credit Rating. URL: <http://countryeconomy.com>.

References

1. *Banki perezhivaiut ottok doveriia [Banks are experiencing an outflow of confidence]*. Retrieved from <http://iz.ru> [in Russian].
2. *V reitinh finansovoi hramotnosti naseleniia Ukraina – na poslednem meste [Ukraine is in the last place in the ranking of financial literacy of the population]*. Retrieved from <http://platon.ua> [in Russian].
3. Humen, I. (2000). Skladovi bankivskykh reitynhiv: naukovo-praktychnyi aspekt [Components of bank ratings: A scientific and practical aspect]. *Visnyk NBU – Bulletin of the National Bank of Ukraine*, 1, 57-60 [in Ukrainian].
4. *Informatsiina baza danykh emitentiv [Information database of issuers]*. Retrieved from <http://smida.gov.ua> [in Ukrainian].
5. *Kreditnyi reitinh stran mira [Credit rating of the countries of the world]*. Retrieved from <http://mamytova.com> [in Russian].
6. *Ofitsiynyi sait Natsionalnoho banku Ukrainy [The official web-site of the National Bank of Ukraine]*. Retrieved from <http://www.bank.gov.ua> [in Ukrainian].
7. *Ofitsiynyi sait reitynhovoho ahentstva «Fitch Ratings» [The official web-site of the rating agency «Fitch Ratings»]*. Retrieved from <http://www.fitchratings.com> [in English].
8. *Ofitsiynyi sait reitynhovoho ahentstva «IBI-Reitynh» [The official web-site of the rating agency «IBI-Rating»]*. Retrieved from <http://ibi.com.ua> [in Ukrainian].
9. *Ofitsiynyi sait reitynhovoho ahentstva «Moody's Investors Service» [The official web-site of the rating agency «Moody's Investors Service»]*. Retrieved from <http://www.moody.com> [in English].
10. *Ofitsiynyi sait reitynhovoho ahentstva «Standard & Poor's» [The official web-site of the rating agency «Standard & Poor's»]*. Retrieved from <http://www.standardandpoors.com> [in English].

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

11. *Ofitsiyni sait reitynhovoho ahentstva «Ekspert-Reitynh» [The official web-site of the rating agency «Expert-Rating»]*. Retrieved from <http://www.expert-rating.com> [in Ukrainian].
12. *Ofitsiyni sait reitynhovoho ahentstva «Kredyt-Reitynh» [The official web-site of the rating agency «Credit-Rating»]*. Retrieved from <http://www.credit-rating.ua> [in Ukrainian].
13. *Ofitsiyni sait reitynhovoho ahentstva «Rurik» [The official web-site of the rating agency «Rurik»]*. Retrieved from <http://rurik.com.ua> [in Ukrainian].
14. *Ofitsiyni sait reitynhovoho ahentstva «Standart-Reitynh» [The official web-site of the rating agency «Standard-Rating»]*. Retrieved from <http://standard-rating.biz> [in Ukrainian].
15. Polova, I. M. (2015). Novitni pidkhody do otsinky nadiinosti ukrainskykh bankiv [The new approaches to assessing the reliability of Ukrainian banks]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, 12. Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua> [in Ukrainian].
16. *Pres-relizy Ukrainkoho tsentru ekonomichnykh ta politychnykh doslidzhen im. O. Razumkova [Press releases of O. Razumkov Ukrainian center of economic and political research]*. Retrieved from <http://razumkov.org.ua> [in Ukrainian].
17. Pro zatverdzhennia Natsionalnoi reitynhovoi shkaly [On approval of the National Rating Scale]. № 665 (April 26, 2007). Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua> [in Ukrainian].
18. Lavrov, R., Beschastnyi, V., Nikolenko, L., Yousuf, A., Kozlovskiy, S., & Sadchykova, I. (2019). Special aspects of the banking institutions rating: A case for Ukraine. *Banks and Bank Systems*, 14 (3), 48-63 [in English].
19. *Rating: Ukraine Credit Rating*. Retrieved from <http://countryeconomy.com> [in English].

Лавров Руслан Валерійович – доктор економічних наук, доцент, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Чернігівський національний технологічний університет (вул. Шевченка, 95, м. Чернігів, 14035, Україна).

Лавров Руслан Валерієвич – доктор економічних наук, доцент, професор кафедри фінансов, банківського дела и страхования, Черниговский национальный технологический университет (ул. Шевченко, 95, г. Чернигов, 14035, Украина).

Lavrov Ruslan – Doctor of Economics, Associate Professor, Professor at the Department of Finance, Banking and Insurance, Chernihiv National University of Technology (95 Shevchenka Str., 14035, Chernihiv, Ukraine).

E-mail: rus-lavrov@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-9655-4467>

ResearcherID: I-1733-2014

Кравченко Андрій Олексійович – здобувач вищої освіти, Чернігівський національний технологічний університет (вул. Шевченка, 95, м. Чернігів, 14035, Україна).

Кравченко Андрей Алексеевич – соискатель высшего образования, Черниговский национальный технологический университет (ул. Шевченко, 95, г. Чернигов, 14035, Украина).

Kravchenko Andrii – applicant for higher education, Chernihiv National University of Technology (95 Shevchenka Str., 14035, Chernihiv, Ukraine).

E-mail: kravchenko9746@gmail.com